

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

رساله برای دریافت درجه دکتری (Ph.D)

گرایش: مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی

عنوان:

بررسی وضعیت زیست محیطی و بهداشتی فضاهای ورزشی و رابطه این ویژگی ها با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهران

استاد راهنما:

دکتر مهدی طالب پور

استادان مشاور:

دکتر فرشاد تجاری

دکتر هادی جباری نوقابی

پژوهشگر:

سید مصطفی طیبی ثانی

تایپستان

۱۳۹۱

ISLAMIC AZAD UNIVERSITY

Central Tehran Branch

Faculty of Physical Education and Sport Science

PhD Thesis

Management and Planning in Physical Education

Subject:

The relationship between environmental and health status of athletic facilities and participation in physical exercises citizens in Tehran

supervisor:

Dr. Mahdi Talebpuor

Consulting supervisor:

Dr. Farshad Tojari

Dr. Hadi Jabari Noghabi

By:

Seyed Mostafa Tayebi sani

Summer 2012

سپاسگزاری:

اکنون که با عنایت پروردگار متعال این پژوهش به پایان رسیده است بر خود واجب می دانم که مراتب سپاس و قدردانی خود را از عزیزانی که در این راه مرا مورد لطف قرار دادند ، ابراز کنم. بی شک هر موفقیتی حاصل حمایت و پشتیبانی می باشد لذا از کلیه اساتید گروه مدیریت دانشکده تربیت بدنی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکز به ویژه از مدیریت محترم دانشکده جناب آقای نجف پور ، جناب آقای دکتر تقوی ، جناب آقای صفایی و سر کار خانم رحمتی کمال تشکر را دارم.

همچنین از استاد محترم و بزرگوارم جناب آقای دکتر طالب پور، راهنمای محترم که با سعه صدر و صمیمانه زحمت هدایت و راهنمایی این رساله را پذیرفتند و نیز از اساتید محترم ، جناب آقای دکتر تجاری و جناب آقای دکتر جباری نوقابی که با راهنمایی های خردمندانه مسیر پژوهش را هموار نمودند سپاسگزارم و آرزو می کنم همواره در پناه حق تعالی صحت و سلامت باشند. از داوران محترم رساله جناب آقای دکتر مهرزاد حمیدی ، جناب آقای دکتر فرزاد غفوری و سرکار خانم دکتر گنجویی که بنده را در انجام این رساله یاری و همراهی نمودند تشکر می نمایم.

در پایان از جناب آقای دکتر زارعی و دکتر بهمن پور که از هیچ تلاشی برای بهبود کیفیت پژوهش دریغ ننمودند کمال تشکر و قدردانی را می نمایم.

تقديم به:

تقديم به پدر و مادر مهربانم که هستي خود را ثمره زحمات فراوان و محبت بي دريغشان مي دانم.

تقديم به روح مطهر تمامي شهيدان ميهن عزيزمان از جمله برادر بزرگوارم **شهيد سيد مجيد طيبي ثاني** که نمادانشان ، سبب ساز ماندن ما شد.

تقديم به تمامي کساني که به اين جهان **نگاهي سبز** دارند .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول
۱	۱,۱ مقدمه
۲	۲,۱ بیان مسئله
۴	۳,۱ ضرورت و اهمیت تحقیق
۸	۴,۱ اهداف تحقیق
	الف: هدف کلی
	ب: هدف اختصاصی
۹	۵,۱ فرضیه های تحقیق
۱۰	۶,۱ پیش فرض های تحقیق
۱۱	۷,۱ حدود و محدودیت های تحقیق
۱۱	۸,۱ تعریف واژه ها و اصطلاحات
	فصل دوم: زیربنای نظری و پیشینه تحقیق
۱۶	زیر بنای نظری
۱۷	کمیسیون بین المللی ورزش و محیط زیست
۱۹	تشکیل کمیسیون ورزش و محیط زیست در ایران
۲۰	اهداف کمیسیون ورزش و محیط زیست
۲۴	دستور کار ۲۱ جنبش المپیک
۲۶	هدف دستور کار ۲۱ جنبش المپیک
۳۰	ابزار توسعه پایدار
۳۳	صرفه جویی در مصرف انرژی
۳۴	صرفه جویی در مصرف آب

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۴	صرفه جویی در مصرف کاغذ
۳۸	تاریخچه فعالیت بدنی و ورزش در ایران
۴۱	آلودگی
۴۵	محیط زیست
۴۷	مدیریت منابع و پسماند
۴۸	ارتباط محیط زیست با تندرستی
۴۹	علل اصلی مشکلات بهداشتی در سلامت جسم
۵۱	درک اثرات محیط زیست ناسالم بر ورزش
۵۳	آلودگی زیست محیطی شهر تهران
۵۵	آلاینده های هوای شهر تهران
۵۶	وارانگی جو شهری
۵۸	وضعیت بهداشتی و ارتباط آن با شرکت در فعالیت های ورزشی
۶۳	آلودگی آب
۶۳	مشارکت
۶۴	مشارکت در فعالیت بدنی
۶۸	محدودیت شرکت در فعالیت ورزشی
۷۲	کاربری ورزشی
۷۳	فضاهای سبز و پارک ها
۷۴	۲,۲ پیشینه تحقیق
۷۴	در داخل کشور
۸۰	در خارج از کشور
۱۰۱	۳,۲ جمع بندی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۳	فصل سوم: روش شناسی.....
۱۰۴	۱,۳. روش تحقیق.....
۱۰۴	۲,۳. جامعه آماری تحقیق.....
۱۰۵	۳,۳. نمونه آماری.....
۱۰۶	۴,۳. تعیین حجم نمونه.....
۱۰۸	۵,۳. ابزار گرد آوری داده ها.....
۱۱۰	۶,۳. روایی و پایایی ابزار اندازه گیری.....
۱۱۶	۷,۳. تعریف عملیاتی متغیرها.....
۱۱۸	۸,۳. نحوه جمع آوری داده ها.....
۱۲۰	۹,۳. روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۲۱	فصل چهارم.....
۱۲۲	۱, ۴. یافته های توصیفی.....
۱۳۴	۲, ۴. یافته های استنباطی.....
۱۵۰	فصل پنجم.....
۱۵۱	۱, ۵. خلاصه تحقیق.....
۱۵۴	۲, ۵. بحث و نتیجه گیری.....
۱۶۳	۳, ۵. پیشنهادات برگرفته از تحقیق.....
۱۶۴	۴, ۵. پیشنهادات برای تحقیقات بیشتر.....
۱۶۵	منابع.....
۱	ضمائم.....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
۱, ۳. جدول تعیین حجم نمونه	۱۰۴
۱, ۴. جدول فراوانی اعضای جامعه برحسب مدت زمان شرکت در فعالیت بدنی	۱۲۸
۲, ۴. جدول فراوانی اعضای جامعه برحسب تعداد جلسات شرکت در فعالیت بدنی	۱۲۸
۳, ۴. بررسی کمیّت فضاي سبز فضاهای ورزشي	۱۲۹
۴, ۴. بررسی کیفیت فضاي سبز فضاهای ورزشي	۱۳۰
۵, ۴. بررسی میزان علاقه زیست محیطي و بهداشتي مدیران مربیان و کاربران	۱۳۱
۶, ۴. بررسی آگاهی علاقه زیست محیطي و بهداشتي مدیران مربیان و کاربران	۱۳۱
۷, ۴. بررسی آگاهی و علاقه زیست محیطي و بهداشتي مدیران مربیان و کاربران به تفکیک مناطق	۱۳۲
۸, ۴. ارتباط ویژگی های دموگرافیک میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهراني	۱۳۲
۹, ۴. ارتباط بین وضعیت بهداشتي اماکن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی کاربران	۱۳۳
۱۰, ۴. ارتباط بین وضعیت زیست محیطي اماکن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی کاربران	۱۴۰
۱۱, ۴. ارتباط بین کمیّت فضاي سبز فضاهای ورزشي با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۳۸
۱۲, ۴. ارتباط بین کیفیت فضاي سبز فضاهای ورزشي با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۳۷
۱۳, ۴. ارتباط بین کیفیت تهویه هوای فضاهای ورزشي با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۳۸
۱۴, ۴. آگاهی زیست محیطي و بهداشتي، مربیان، مدیران و کاربران با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۳۹
۱۵, ۴. علاقه زیست محیطي و بهداشتي، مربیان، مدیران و کاربران با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۴۰
۱۶, ۴. ارتباط بین صرفه جویی در منابع انرژی با میزان مشارکت در فعالیت بدن	۱۴۱
۱۷, ۴. ارتباط بین نحوه استفاده از ملزومات اداری با میزان مشارکت در فعالیت بدنی	۱۴۲
۱۸, ۴. تعیین میزان مشارکت در فعالیت بدنی براساس متغیر های پیش بین	۱۴۳
۱۹, ۴. روش وارد کردن متغیر ها در رگرسیون	۱۴۴
۲۰, ۴. مناسب بودن مدل	۱۴۶
۲۱, ۴. معنی دار بودن مدل	۱۴۷
۲۲, ۴. معنی داری متغیر های پیش بین	۱۴۸

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۲۷	۱, ۲. ابعاد توسعه پایدار
۲۸	۲, ۲. مدل روابط متقابل ابعاد توسعه پایدار
۴۵	۳, ۲. تعامل میان اکوسیستم های سه گانه پایدار
۴۶	۴, ۲. افراد و زیر مجموعه های یک رویداد ورزشی
۱۲۲	۱, ۴. ویژگی های دموگرافیک (وضعیت سنی نمونه تحت بررسی)
۱۲۳	۱, ۱, ۴. فراوانی اعضای جامعه آماری شهروندان برحسب جنسیت
۱۲۳	۲, ۱, ۴. فراوانی اعضای جامعه آماری مدیران برحسب جنسیت
۱۲۴	۳, ۱, ۴. فراوانی اعضای جامعه آماری مربیان برحسب جنسیت
۱۲۵	۴, ۱, ۴. فراوانی اعضای جامعه آماری مربیان برحسب مدرک تحصیلی
۱۲۶	۵, ۱, ۴. فراوانی اعضای جامعه برحسب شرکت در فعالیت بدنی

چکیده :

ورزش، محیط زیست و بهداشت با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند به طوری که آلودگی های محیط با سلامت و کارایی افراد در زمان آموزش ارتباط دارد و سلامت ورزشکاران را به مخاطره می اندازد. پژوهش حاضر به منظور بررسی وضعیت زیست محیطی و بهداشتی فضاهای ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی است. این تحقیق از نوع کاربردی و براساس داده ها از نوع توصیفی، پیمایشی، به روش همبستگی و از نظر زمان، آینده نگر است. جامعه و نمونه آماری این تحقیق کلیه فضاهای ورزشی شهر تهران می باشد، که به روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی با تخصیص متناسب ۲۵۹ فضای ورزشی (۲۲۷ فضای ورزشی سرپوشیده و ۳۲ فضای ورزشی روباز) انتخاب شد. از آزمون کلموگراف اسمیرنوف برای نرمال بودن داده ها، از روش آماری همبستگی برای بیان ارتباط بین متغیر های تحقیق در سطح معنی داری $\alpha=0/05$ ، از آزمون تی استیودنت برای بیان ارتباط بین جنسیت با میزان مشارکت در فعالیت بدنی، از آنالیز واریانس یک طرفه پارامتری برای بیان مقایسه میانگین میزان مشارکت گروه های مختلف از لحاظ سطح تحصیلات و از روش رگرسیون برای اندازه گیری میزان مشارکت در فعالیت بدنی براساس متغیر های بهداشتی و زیست محیطی استفاده شد. نتایج نشان داد که وضعیت زیست محیطی اماکن ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط معناداری دارد ($r=0/233$ ؛ $P=0/001$) و نیز نتایج نشان داد که وضعیت بهداشتی اماکن ورزشی بر میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط مثبت و معناداری دارد ($r=0/128$ ؛ $p=0/039$) یافته ها نشان داد وضعیت زیست محیطی، کمیت و کیفیت فضاهای سبز ورزشی و نیز آگاهی و علاقه مدیران بر میزان مشارکت در فعالیت بدنی موثر است. هرچه محل انجام فعالیت های ورزشی مساعدتر باشد میزان مشارکت شهروندان در آن فضای ورزشی بیشتر است.

لغات کلیدی: وضعیت بهداشتی، وضعیت زیست محیطی، فعالیت بدنی، فضاهای ورزشی

فصل اول

مقدمه و معرفی

۱,۱. مقدمه :

اهمیت ورزش و تربیت بدنی بر کسی پوشیده نیست و اگر این پدیده حیاتی خوب شناخته شود، مشخص می‌کند که همچون دیگر مسائل اجتماعی و اقتصادی (از قبیل آموزش، صنعت، کشاورزی، تعلیم و تربیت، تغذیه و بهداشت) دارای چنان رسالتی است که می‌تواند عامل پشتیبانی محکمی برای پیشبردهای باشد. فعالیت بدنی یکی از نیازهای انسان و از اشکال تفریحات سالم در جهت پر کردن اوقات فراغت محسوب می‌شود. نقش سلامت در فعالیت‌های ورزشی یک ورزشکار حرفه‌ای یا تفریحی، چنان مهم و حیاتی است که همگان انتظار دارند، ورزشکاران بیش از همه به ارتباط میان انسان و محیط زیست سالم توجه نشان دهند. انسان همواره در تلاش بوده تا محیط زندگی خود را تحت تاثیر قرار دهد. از اینرو تلاش انسان جهت استیلای هر چه بیشتر بر طبیعت به تدریج منجر به ابداع فعالیت‌های ورزشی گوناگون گردیده است و بسیاری از این فعالیت‌ها علیرغم توسعه و پیشرفت تکنولوژی هنوز می‌بایستی در محیط طبیعی انجام شوند. تمامی علوم برای یکپارچه کردن و رسیدن به دید منطقی و فراگیر در زمینه ایمنی، بهداشت و محیط زیست از الگوی نظام واحدی برای مدیریت استفاده می‌نمایند که به دلیل پیوستگی و در هم تنیدگی این مقوله‌ها نظامی واحد به نام سیستم سلامتی، ایمنی و محیط زیست^۱ تشکیل گردیده است. دید مدیریتی و فرابخشی در این زمینه باعث کارایی این سه مقوله خواهد شد. در چند سال اخیر موضوع ورزش، بهداشت و محیط زیست به طور گسترده‌ای مورد توجه واقع شده و از ورزش به عنوان ابزاری برای دستیابی به محیط زیست سالم نام برده می‌شود. ورزش، بهداشت و محیط زیست با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند به طوری که آلودگی‌های محیط زیست بر سلامت و کارایی افراد در زمان آموزش تاثیر دارد. مطالعه وضع موجود امکانات ورزشی و تفریحی موجود در شهر بیانگر این واقعیت است که محیط‌های مختلف از جمله فضاهای ورزشی و تفریحی عمومی به لحاظ کمی و کیفی فاقد امکانات مناسب جهت پاسخگویی به نیازهای مخاطبان خود می‌باشد. نظر به اهمیت موضوع مدیریت فضاهای ورزشی و مباحث زیست محیطی و بهداشتی در عصر حاضر و همچنین علاقه و نیاز وافر افراد جامعه به فعالیت‌های ورزشی، نیاز به برقراری ارتباطی هماهنگ و تنگاتنگ میان موارد فوق‌الذکر می‌باشد.

۲,۱. بیان مساله:

انجام فعالیت‌های ورزشی برای رشد و توسعه جوانان، پرورش سلامت جسمانی و روحی آنها و ایجاد ارتباطات ارزشمند اجتماعی عنصری حیاتی است. این عمل فرصت بازی کردن و ابراز وجود را به آنها می‌دهد که به ویژه به نفع جوانانی است که در زندگی‌شان از فرصت‌های کمتری برخوردارند. همچنین، ورزش گزینه‌های سالم به جای فعالیت‌های زیان‌آور از قبیل اعتیاد به مواد مخدر و ارتکاب یا مشارکت در ارتکاب جرائم مختلف را به جامعه، ارائه می‌دهد. در مدارس، تربیت بدنی جزئی از ضروریات آموزش و پرورش با کیفیت است. برنامه‌های تربیت بدنی نه

1. Health, Safety, Environment (HSE)

تنها فعالیت‌های جسمانی را ترویج می‌کنند بلکه ثابت شده است که این نوع برنامه‌ها با عملکرد بهتر آموزش علوم و دروس نیز ارتباط مستقیم دارند (بهمن پور، ۱۳۸۴).

نتایج تحقیقات مختلف نشان داده است که افرادی که به طور مرتب به فعالیت‌های جسمانی می‌پردازند در مقایسه با کسانی که به فقر حرکتی دچارند، سالم‌ترند و از لحاظ قوای جسمانی نیز آمادگی بیشتری برای انجام کارهای روزانه دارند. انجام فعالیت‌های ورزشی باید در محیطی صورت گیرد که از لحاظ فاکتورهای بهداشتی و زیست محیطی در یک حالت مطلوب باشد. مطالعات نشان می‌دهد که کارآیی دستگاه تنفسی ورزشکاران سالم به سبب قرار گرفتن در معرض آلاینده‌های هوا مرتباً تحلیل می‌رود. محققین ورزشی معتقدند که آلاینده‌های هوا می‌توانند تاثیر نامطلوبی بر عملکرد و سلامت ورزشکاران در درازمدت داشته باشند و توصیه می‌کنند که انجام فعالیت‌های ورزشی و تمرینی در محیط‌هایی با وضعیت بهداشتی استاندارد صورت گیرد. نتایج تحقیقات تامپسون و همکاران^۱ (۲۰۰۸)، کاول و همکاران^۲ (۲۰۰۷)، بیلی کورتی و همکاران^۳ (۲۰۰۶)، پوپکین و همکاران^۴ (۲۰۰۵) و سالیس و همکاران^۵ (۲۰۰۰) نشان داد که وضعیت بهداشتی و زیست محیطی ورزشگاهها و سالن‌های ورزشی بر میزان حضور افراد در فعالیت‌های بدنی تاثیر می‌گذارد و مطلوب بودن اماکن ورزشی از نظر بهداشتی و زیست محیطی باعث افزایش مشارکت افراد در فعالیت‌های ورزشی می‌شود.

با توجه به موارد مذکور می‌توان نتیجه گرفت که انجام یک فعالیت ورزشی خاص در یک محیط ناسالم اگر غیرممکن نباشد، قطعاً سخت خواهد بود و اگر هم میسر باشد، غالباً عاقلانه نخواهد بود. یک محیط زیست ناسالم، نه تنها به صورت‌های گوناگون به ورزشکار صدمه می‌زند، بلکه سد راهی برای ادامه فعالیت‌های ورزشی او خواهد بود (آزادی، ۱۳۸۴). اماکن ورزشی، مکان‌های تامین آسایش و سلامت تعداد زیادی از افراد جامعه می‌باشند. با توجه به اینکه شهر تهران به عنوان بزرگترین کلان شهر ایران و پایتخت کشور می‌باشد و جمعیت زیادی از کشور (یک هفتم جمعیت ایران) را در خود جای داده است، طبیعی است که با این تعداد زیاد جمعیت میزان افرادی که از فضاها و اماکن ورزشی استفاده خواهند نمود زیاد خواهد بود، بنابراین هر قدر فضاها و ورزشی شهر تهران از نظر زیست محیطی و بهداشتی مطلوب و استاندارد باشند از یک سو سلامت شهروندان بدون هیچ دغدغه ای تامین خواهد شد و از سویی دیگر به (سبب مطلوبیت این فضاها) باعث افزایش تعداد شرکت کنندگان خواهد شد و نتیجه این فرایند داشتن یک جامعه پویا، سالم و با نشاط خواهد بود. در صورتی که این فضاها از استانداردهای لازم برخوردار نباشند و معیارهای بهداشتی و زیست محیطی در آنها رعایت نشده باشد از یک طرف موجب آسیب و خطرات جسمی افراد شرکت کننده خواهد شد و از طرفی دیگر روز به روز از تعداد شرکت کنندگان بخاطر ایمن و بهداشتی نبودن محیط کاسته خواهد شد

-
1. Thamson & et al
  2. Kowal & et al
  3. Billie corti & et al
  4. Popkin & et al
  5. Sallis & et al

و در نتیجه در یک چنین حالتی با یک جامعه بی تحرک و با شهروندانی ناسالم روبرو خواهیم بود که به مراتب عوارض منفی زیادی برای افراد و جامعه بدنبال خواهد داشت و هزینه های سنگینی را بر دولت در آینده تحمیل خواهد نمود. با توجه به این موضوع که وضعیت موجود فضاهای ورزشی شهر تهران از دیدگاه بهداشتی و زیست محیطی تا به حال بررسی نشده است و نیز، ارتباط میان وضعیت بهداشتی و زیست محیطی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت شهروندان سنجیده نشده است. در این راستا محقق در پی آن است تا با بررسی وضعیت بهداشتی و زیست محیطی فضاهای ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی این خلای تحقیقاتی را مورد تحقیق قرار دهد.

۳.۱. ضرورت های انجام تحقیق:

در چند سال اخیر، موضوع ورزش، بهداشت و محیط زیست، به طور گسترده ای مورد توجه واقع شده و از ورزش به عنوان ابزاری برای دستیابی به اصول توسعه پایدار نام برده می شود. ورزش، محیط زیست و بهداشت با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند به طوری که آلودگی های محیط بر سلامت و کارایی افراد در زمان آموزش تاثیر دارد و سلامت ورزشکاران را به مخاطره می اندازد. اهمیت این امر به حدی است که؛ در سال ۱۹۹۴ منشور المپیک اصلاح گردیده و رکن محیط زیست پس از ورزش و فرهنگ به عنوان سومین رکن به منشور المپیک اضافه گردید (بهمن پور، ۱۳۸۴).

اگر با نگاهی واقع بینانه، فعالیت مؤسسات ورزشی را مرور کنیم، ویژگی هایی را مشاهده می کنیم که پایدار و دوام پذیر نیستند و در عین حال راه حلی هم برای آنها نداریم. ادامه مدیریت ورزش با وضعیت کنونی، انکار آثار اجتماعی و زیست محیطی آن و نادیده انگاشتن آثار منفی عامل های خارجی بر فعالیت های ورزشی، دو پیامد زیر را در بر خواهد داشت:

۱- آنکه فعالیت های ورزشی بزرگتر تجربه های کم ارزش تر و نامناسب تری برای شرکت کنندگان آینده آن فعالیت ها در بر خواهد داشت.

۲- تصویر ترسیم شده از ورزش و نمونه های ارائه شده از طریق آن تنها ترغیب افراد، گروهها و دیگر بخش ها را به فعالیت های ورزشی به شیوه های غیر پایدار قدیمی به دنبال خواهد داشت که نتیجه آن سوق دادن ورزش به ادامه فعالیت در فضایی آلوده تر و تخریب یافته تر خواهد بود.

شکی نیست که راه بهتری هم وجود دارد. این راه جدید ورزش پایدار^۱ نامیده می شود که به نفع همه گروهها اعم از مردم، ورزشکاران و طرفداران محیط زیست است. ورزش می تواند در عین حال همگانی، ثمربخش و از نظر زیست محیطی و اجتماعی پاسخگو باشد. دستیابی به این مهم، به عامل های زیر نیازمند است:

- درک مفهوم ورزش پایدار و تعهد در قبال هدف های آن؛

- ارائه اصول و نظامی هدایتگر به دستیابی به یک ورزش پایدارتر منجر شود؛

- تفهیم موضوع انجام فعالیت‌های ورزشی به شیوه‌هایی مناسب‌تر برای جامعه جهانی؛

- استفاده از ابزار مناسب برای کمک به برنامه‌ریزی بهتر و استفاده معقولانه‌تر از مواد و فناوری‌ها (هندي و بورنت^۱، ۲۰۰۰). همچنین بررسی ارتباط میان فاکتورهای بهداشتی و زیست محیطی و همچنین میزان مشارکت در فعالیت‌های بدنی تاکنون در ایران صورت پذیرفته است؛ لذا از این حیث، این تحقیق نوآور به شمار می‌آید.

فقدان دستورالعمل و یا راهنمای مناسب و کاربردی در زمینه مسایل مرتبط با مسایل زیست محیطی و بهداشت، در این زمینه به ضرورت انجام تحقیق می‌افزاید و در صورت انجام مطالعات جامع ارزشیابی می‌توان نسبت به ایجاد و تقویت جاذبه‌های ورزشی در میان اقشار مختلف مردم نیز اقدام نمود. تحقیقات در ایران، و فعالیت‌هایی به صورت پراکنده صورت پذیرفته است که در ارتباط نزدیک با تحقیق مذکور می‌باشد. لیکن، مطالعه جامع و کاملی در این زمینه صورت پذیرفته است.

الزامات قانونی:

- اعلام دهه آموزش مسایل زیست محیطی و بهداشتی (۲۰۱۵ - ۲۰۰۵) از سوی سازمان ملل متحد (برنامه محیط زیست سازمان ملل^۲، ۲۰۰۹).

- تشکیل کمیسیون ورزش و محیط زیست در ساختار کمیته بین‌المللی المپیک^۳ و متعاقباً تاسیس این کمیسیون در کمیته ملی المپیک ایران از سال ۱۳۸۳ و لزوم توجه کشور به مقوله محیط زیست (کمیته ملی المپیک^۴، ۲۰۰۶).

- تاکید برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد (برنامه محیط زیست) بر اعمال مقررات ویژه به منظور بهینه‌سازی وضعیت استادیوم‌ها و مراکز و مجموعه‌های ورزشی از دیدگاه بهداشت محیط و زیست محیطی (برنامه محیط زیست، ۲۰۰۹).

- تدوین ضوابط و معیارهای ورزش و فعالیت‌های تفریحی پایدار از سوی سازمان جهانی گردشگری^۵ و الزام کشورهای عضو (از جمله ایران) به رعایت ملاحظات زیست محیطی و اکولوژیکی در هنگام انجام فعالیت‌ها و برگزاری مسابقات در سطوح مختلف (برنامه محیط زیست، ۲۰۰۵).

الزامات حرفه‌ای:

- آلودگی‌های شدید محیطی در کلان شهرهای ایران (به ویژه تهران) و پیامدهای سوء زیست محیطی و بهداشتی انجام ورزش بر سلامت ورزشکاران در محیط‌های باز و یا محیط‌های

1. Hendy & Boarnet

2. UNEP

3. International Olympic Committee

4. ICO

5. World Tourism Organization

سرپوشیده آلوده و لزوم انجام مطالعات و بررسی‌های دقیق و کارشناسانه به منظور شناسایی مخاطرات عمده و پهنه‌بندی کانون‌های آلاینده در شهر.

- انجام مطالعات متعدد در زمینه اهمیت رعایت ملاحظات زیست محیطی در محیط‌های ورزشی و ارتباط مستقیم و مثبت آنها با اثربخشی و کارایی ورزشکاران (بسرور شیلد، ۲۰۰۳؛ فوستر و همکاران، ۲۰۰۴).

- اهمیت مطالعات در زمینه طراحی ساختمان و مجموعه‌های ورزشی در راستای اصول توسعه پایدار (اولدن، ۲۰۰۵).

- لزوم مدیریت مصرف انرژی در مراکز و مجموعه‌های ورزشی و اثرات زیست محیطی آن (رایز و همکاران، ۲۰۱۰؛ سانگ و همکاران، ۲۰۱۰).

- اثرات مثبت محیط‌های سالم و پاک بر سلامت ورزشکاران (پوپکین و همکاران، ۲۰۰۵).

الزامات اجتماعی:

- اثرگذار بودن وضعیت اماکن و تسهیلات ورزشی از بعد زیست محیطی بر میزان حضور افراد در فعالیت‌های بدنی (سالیس و همکاران، ۲۰۰۰).

- اهمیت رعایت مسایل بهداشتی در مجموعه‌های ورزشی و موثر بودن این عامل در جذب کاربران (دانیل و همکاران، ۲۰۰۸؛ جباری، ۱۳۸۸).

- جایگاه فضای سبز و پارک‌ها در فعالیت‌های بدنی به ویژه ورزش‌های همگانی (بدیمو-رانگ و همکاران، ۲۰۰۵؛ رالف هانسن من، ۲۰۰۷؛ هینونن و همکاران، ۲۰۱۰). ورزش در جوامع مدرن امروزی به عنوان یکی از شیوه‌های رایج حفظ سلامت و تفریح به شمار می‌رود که بدون شک مرتبط با درک بهتری از اهمیت آن از نظر جسمانی روانی و اجتماعی است. محیطی که در آن زندگی می‌کنیم تاثیر گذار بر همه تلاش‌ها و فعالیت‌های بدنی ما می‌باشد بنابراین نمی‌توان اثرات محیط را بر چرخه زندگی انسان نادیده گرفت. لذا باید این واقعیت را بپذیریم که محیط زیست در تمامی فعل و انفعالات عصر حاضر نقش به‌سزائی دارد. (بلوچی، ۱۳۸۶) می‌توان بیان کرد محیط یکی از عوامل اثر گذار بر فعالیت‌بندی است از اینرو ارتباط پیچیده‌ای بین متغیرهای فردی و محیط ساخت وجود دارد. فضاهای ورزشی ضمن پاسخگویی به نیازهای مثبت انسانی می‌توانند تامین‌کننده نیازهای جسمی مانند حرکت ورزش بازی از طریق امکاناتی چون زمین‌های ورزشی باشند (فرهمندیان، ۱۳۸۵).

۴.۱. اهداف تحقیق

الف) هدف کلی:

بررسی وضعیت بهداشتی و زیست محیطی فضاهای ورزشی و رابطه این ویژگی ها با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی است.

ب) اهداف ویژه:

۱،۴،۱. تعیین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه تحت بررسی و رابطه این ویژگی ها با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهران.

۲،۴،۱. تعیین وضعیت فضاهای ورزشی (تاسیسات، تجهیزات و اماکن) از نظر بهداشتی و زیست محیطی.

۳،۴،۱. تعیین میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی

۴،۴،۱. سنجش کیفیت فضای سبز فضاهای ورزشی شهر تهران.

۵،۴،۱. سنجش کمیت فضای سبز فضاهای ورزشی شهر تهران.

۶،۴،۱. تعیین میزان آگاهی زیست محیطی و بهداشتی مربیان، مدیران و کاربران.

۷،۴،۱. تعیین میزان علاقه زیست محیطی و بهداشتی مربیان ، مدیران و کاربران.

۸،۴،۱. تعیین ارتباط بین وضعیت بهداشتی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۹،۴،۱. تعیین ارتباط بین وضعیت زیست محیطی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۱۰،۴،۱. تعیین ارتباط بین کیفیت و کمیت فضاهای سبز فضاهای ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۱۱،۴،۱. تعیین ارتباط بین کیفیت تهویه هوا فضاهای ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۱۲،۴،۱. تعیین ارتباط بین صرفه جویی در منابع انرژی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۱۳،۴،۱. نحوه مصرف ملزومات اداری با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی.

۱۴,۴,۱. تعیین میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی براساس متغیر های پیش بین در قالب مدل رگرسیون.

۵,۱. فرضیه‌های تحقیق

۱,۵,۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه تحت بررسی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۲,۵,۱. وضعیت بهداشتی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۳,۵,۱. وضعیت زیست محیطی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۴,۵,۱. کمیت فضاهای سبز مجموعه‌ها و اماکن ورزشی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۵,۵,۱. کیفیت فضاهای سبز مجموعه‌ها و اماکن ورزشی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۶,۵,۱. کیفیت تهویه هوای مجموعه‌ها و اماکن ورزشی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت‌های بدنی ارتباط دارد.

۷,۵,۱. آگاهی زیست محیطی و بهداشتی مربیان، کاربران، مدیران با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۸,۵,۱. علاقه زیست محیطی و بهداشتی مربیان، مدیران، کاربران با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۹,۵,۱. صرفه‌جویی در منابع انرژی با میزان مشارکت شهروندان تهرانی در فعالیت بدنی ارتباط دارد.

۱۰,۵,۱. نحوه استفاده از ملزومات اداری با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی ارتباط دارد.

۱۱,۵,۱. میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان تهرانی براساس متغیر های بهداشتی و زیست محیطی قابل برآورد است.

۶,۱. پیش‌فرض‌های تحقیق

۱,۶,۱. تمامی اطلاعات به دست آمده از مراکز، سازمان‌ها، پایان‌نامه‌ها و سایر طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی دقیق و جامع بوده و کلیه مطالعات پیشین در نهایت دقت و سلامت انجام گرفته‌اند.

۲,۶,۱. کلیه گویه‌های مقیاس فهم مشابهی را برای آزمودنی‌ها ایجاد نموده است.

۳,۶,۱. کلیه شرکت کنندگان سوالات را با نهایت دقت و صحت پاسخ داده‌اند.

۴,۶,۱. نگرش شرکت کنندگان به سوالات در نهایت صداقت و براساس نظر واقعی این افراد بوده و به دور از هر گونه سوگیری بوده است.

۵,۶,۱. در نهایت آنکه اطلاعات و آمار بهداشتی و زیست محیطی ارائه شده از سوی مدیران و مسئولان فضاها و ورزشی درست و واقعی می باشد.

۷,۱. حدود تحقیق :

در انجام این تحقیق، حدود و محدودیت هایی وجود داشت که عبارت بودند از :

۱,۷,۱. حدود تحقیق فضاها و ورزشی شهر تهران می باشد.

۲,۷,۱. تحقیق به محدوده زمانی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ مربوط می شود.

۸,۱. محدودیت های تحقیق:

برخی از اطلاعات پایه و مورد نیاز برای اجرای تحقیق، در کشور جمع آوری نشده اند از قبیل تعداد کاربران فضاها و ورزشی.

۹,۱. اصطلاحات و تعاریف مفهومی:

۱,۹,۱. فضای ورزشی^۱ : به مکان هایی گفته می شود که برای انجام فعالیت های ورزشی مختلف احداث می شوند. این فضاها شامل مکان های ورزشی سر پوشیده و روباز است (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳).

۲,۹,۱. فضای سر پوشیده^۲: به مکان های مستقلی گفته می شود که از ضوابط معین برای اجرای فعالیت ورزشی برخوردارند. این فضاها شامل سالن، پیست و استخر های ورزشی سر پوشیده است. (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳).

۳,۹,۱. فضای روباز^۳: به مکان های ورزشی غیر مسقف اطلاق می شود که دارای کاربری ورزشی باشند و از ضوابط معینی برای انجام فعالیت ورزشی برخوردار باشند. فضای ورزشی روباز شامل زمین ها، پیست ها، استخر های ورزشی روباز و مکان های طبیعی برای اجرای فعالیت ورزشی است. (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۳)

۴,۹,۱. بهداشت عمومی: عبارتست از مجموعه دانش و هنر پیشگیری از بیماری و تأمین، حفظ و ارتقاء تندرستی و توانمندی بشر با استفاده از تلاشی دسته جمعی که منجر به توسعه جامعه شود. این مفهوم در حوزه زندگی انسان گسترش یافته و به طریقی ضامن سلامت فرد و جامعه به شمار می رود. بهداشت یک حالت کامل سلامتی جسمی - روانی و اجتماعی است

-
- 1..Sport Facilities
  - 2.. Indoor Facilities
  3. Outdoor Facilities